

deze instelling voor het hele universitaire forum een discussie op gang te brengen over de verdraagzaamheid; een belangwekkend initiatief. Vier katholieken en vier niet-katholieken belichtten hier paarsgewijze enkele aspecten van dit vraagstuk. Van theologisch standpunt geschiedde dit door prof. dr. A. Leonard, o.p. (Hoei, België) en prof. dr. C. W. Mönnich, Amsterdam. De historische ontwikkeling werd geschetst door prof. dr. P. H. Winkelman (Nijmegen) en dr. H. Bongers (Arnhem). De verdraagzaamheid binnen de wetenschap zou belicht worden door prof. B. A. M. Barendse, o.p. en prof. dr. H. M. J. Oldewelt (beiden Amsterdam) terwijl tenslotte een gedachtenwisseling zou volgen aangaande de verdraagzaamheid in het openbare leven van deze tijd door prof. dr. ir. F. Th. A. Tellegen (Delft) en prof. mr. I. Kisch (Amsterdam)¹). Gezien de vele reacties, met name in de niet-katholieke pers, was hier inderdaad een brandend probleem aangeraakt. Het bleek alras waar de brand woedde en de gemeedelijkheid ophield. De historische ontwikkeling en de verdraagzaamheid binnen de wetenschap boden nauwelijks stof tot discussie. De verdraagzaamheid in het openbare leven trad terug voor een theoretisch-theologische stellingname van prof. Kisch waardoor deze in nauw contact kwam met de eerste inleider, prof. Leonard. (Prof. Mönnich, diens oorspronkelijke gesprekspartner, had zich via een briljante juridische allegorie op dit terrein niet ontvankelijk laten verklaren). Duidelijk kwam vast te staan dat de schoen der verdraagzaamheid wringt op theologische gronden: het anders-verstaan of het niet-verstaan van het woord Gods. Van een Ander die een antwoord geeft dat met onze vragen niet rechtstreeks correspondeert, er niet op gelijk niveau mee staat.

Een zuivere vraagstelling is op dit terrein zelfs niet mogelijk gebleken. Op twee wijzen werd de kwestie vertroebeld. In het eerlijke en sympathieke betoog van prof. Kisch heeft deze zich als jurist van een aantal kerkelijke uitspraken meester gemaakt op grond waarvan hij een logische bewijsvoering opbouwt en een rech-

terlijk vonnis wijst: de katholieke kerk wordt veroordeeld wegens intolerantie op punten waar zij zelf in het ongelijk is. Men mag hier zeggen dat de hoogleraar zich met methoden van zijn eigen vak niet alleen in een andere wetenschap gewaagd heeft maar, wat belangrijker is, in een andere wereld die weliswaar niet onredelijk is maar waar het menselijk denken toch tot een andere toonhoogte getransponeerd wordt. Van katholieke zijde heeft men de fout gemaakt ofwel prof. Kisch min of meer kwade trouw te verwijten bij de naarstige samenstelling van zijn bloemlezing ofwel men distancieerde zich zover van iedere kerkelijke uitspraak dat, in het verlangen om als medemens slechts verstaanbaar te blijven, de Index, de codex, Denziger, mitsgaders de hele opeenvolging van pauselijke uitspraken als niet beslissend voor het kerkelijke denken in een onbruikbare rommelhoek terecht kwamen. Wij geloven het in grote trekken eens te mogen zijn met de bezwaren die de Nieuwe Eeuw in haar hoofdartikel van 1 juni 1957 (Gedachtenwisseling in de nevel) tegen deze gang van zaken heeft geformuleerd. Men handelt onjuist als men — ook met de nobelste bedoelingen — tegenover de oppositie van andersdenkende geleerden suggereert dat de katholiek in wezen en in feite slechts enkele grote principen als essentialia te aanvaarden heeft. Het gaat niet alleen om de uitspraken die men op straffe van excommunicatie verplicht is te onderschrijven, het gaat om het hele denken en voelen van de katholiek als lid van de kerkelijke gemeenschap waarmede hij én door het geloof én door de sacramenten én door het gezag verbonden is. Het was de kerk die bij al deze getuigenissen afwezig was. Met de beste bedoelingen, om de ander niet te ergeren, trachtte men het te doen voorkomen alsof dit alles voor de individuele katholieke gelovige onbelangrijk was. Maar het resultaat was juist het tegengestelde: het was des te irriterender, des te hopelozender dat men zoveel tegenstrijdige meningen meende te horen namens hen die, op de man af gevraagd, niets anders hadden kunnen doen dan

¹) In de handel verschenen onder de titel *Verdraagzaamheid* in de serie Mens en Medemens, Aspecten der sociale werkelijkheid. Het Spectrum, Utrecht.